

Βράχια στα Στύρα της Εύβοιας.
Η εκστρατεία του Χάιντεκ στον Ωρωπό για την
καταστροφή των τουρκικών αποθηκών. Από
τις σημειώσεις του όπως αυτές
δημοσιεύτηκαν μετά τον θάνατό του.¹

Την άνοιξη του 1827 κατά τη διάρκεια της εκστρατείας του στον Ωρωπό ο Χάιντεκ απεικόνισε σε σκίτσο ένα βραχώδη σχηματισμό κοντά στα Νέα Στύρα στην Εύβοια. Τα βράχια που κίνησαν τότε την προσοχή του φαίνεται πως σήμερα, μετά από 200 χρόνια, δεν υπάρχουν πια με την ίδια μορφή. Αργότερα ζωγράφισε με βάση το σκίτσο αυτό έναν πίνακα, λάδι σε καμβά, ο οποίος σήμερα βρίσκεται στο Μουσείο Μπενάκη στην Αθήνα καθώς και άλλα δύο σχέδια: *Πειρατές καταδιώκονται από κανονιοφόρους και ζητούν καταφύγιο σε έναν όρμο* και *Πειρατές στο Αρχιπέλαγος*. Και τα τρία σκίτσα φυλάσσονται σήμερα στο αρχείο του μουσείου Λενμπαχχάους (Lenbachhaus) στο Μόναχο. Δύο από αυτά είναι ήδη διαθέσιμα σε ψηφιοποιημένη μορφή.

Στο πρώτο σκίτσο βλέπουμε να εκτυλίσσεται μια ήρεμη σκηνή. Τόσο τα βράχια όσο και τα υπόλοιπα στοιχεία της εικόνας είναι σχεδιασμένα με λεπτομέρειες. Το δεύτερο σκίτσο είναι σχεδιασμένο πιο βιαστικά καθώς βασίζεται στο πρώτο. Ο πίνακας που αντιστοιχεί σε αυτό και στο οποίο οι Έλληνες χαρακτηρίζονται ως πειρατές και απειλούνται από κανονιοφόρους που τους καταδιώκουν, ζωγραφίστηκε το 1836, είναι και αυτό ελαιογραφία και φυλάσσεται σήμερα στο Μουσείο της Πόλης του Μονάχου. Και το τρίτο σκίτσο στο οποίο απεικονίζονται τα βράχια από άλλη θέση και οι βάρκες έτοιμες να αποπλεύσουν έχει το αντίστοιχό του σε ζωγραφικό πίνακα που δημιουργήθηκε και αυτός το 1836. Για αυτόν τον τρίτο πίνακα δεν είναι γνωστό αν έχει διασωθεί και που ενδεχομένως βρίσκεται σήμερα.

¹ Die Bayerische Philhellenenfahrt 1826– 1829. Aus dem handschriftlichen Rücklaß des K. B. Generallieutenants Karl Freiherr von Heideck, στο *Darstellungen aus der Bayerischen Kriegs- und Heeresgeschichte*. K. B. Kriegsarchiv Heft 7, J. Lindauersche Buchhandlung, Μόναχο 1898, μέρος 1, σ. 1.

Βράχια στα Στύρα της Εύβοιας

Στο σχέδιο που έχει γίνει με πενάκι και φέρει υδατογραφική επικάλυψη σε γκρι χρώμα διακρίνουμε έναν τεράστιο βράχο με ένα άνοιγμα περίπου στη μέση του που μοιάζει να είναι διαμπερές. Αυτός ο βράχος πάνω στον οποίο φύονται θάμνοι βρίσκεται στην παραλία ενώ στο βάθος, χαμηλά στον ορίζοντα, διακρίνεται ένα λοφώδες τοπίο. Στο κέντρο της εικόνας έχει προσορμιστεί ένα δικάταρτο καΐκι με μαζεμένα τα πανιά. Ένας Έλληνας πολεμιστής αποβιβάζεται αυτή τη στιγμή από το πλοίο μέσα στο οποίο δύο άνδρες καθισμένοι στην πρύμνη συζητούν, ενώ ένας τρίτος, ακριβώς πίσω τους, έχει στραμμένο το βλέμμα του προς τη θάλασσα. Ένα άλλο δικάταρτο με ελληνική σημαία πλέει λίγο πιο πέρα.

Αριστερά στην εικόνα, μπροστά στη σπηλιά, διακρίνουμε τέσσερις άνδρες οπλισμένους με τουφέκια και μαχαίρια στερεωμένα στο ζωνάρι. Δύο από αυτούς στέκονται όρθιοι και στρέφονται ο ένας προς τον άλλο, ενώ από τους δύο άλλους που βρίσκονται μπροστά τους ο ένας κάθεται στο χώμα και ο άλλος μας έχει γυρισμένη την πλάτη και σκύβει γονατίζοντας πάνω από τη φωτιά στην οποία ψήνει κομμάτια κρέατος περασμένα σε σούβλα. Στη μέση της εισόδου της σπηλιάς βλέπουμε δύο άνδρες με φουστανέλα από τους οποίους ο ένας δείχνει με το χέρι προς τη θάλασσα ενώ στηρίζει το όπλο του στον ώμο, ο άλλος στηρίζεται και με τα δυο του χέρια στο όπλο του που έχει στημένο στο έδαφος. Μερικοί άνδρες φορούν φουστανέλα, σημάδι ότι ανήκουν στο πεζικό που λάμβανε μέρος στην εκστρατεία, ενώ άλλοι φορούν βράκες, δείγμα ότι είναι νησιώτες και αποτελούν μέρος των πληρωμάτων των πλοίων.

b) Rückseite:

Felsen bei Stoura (Koura ?) auf Egripos.
Szene aus dem griechischen Freiheitskampf.

Karteikarte G_11856b

Felsenküste. Links ein hohes Felsentor, in welcher ein Grieche steht, das Gewehr über der Schulter. Mit weisender Hand zeigt er einem zu ihm heraufkletternden weiteren Griechen etwas rechts draußen auf dem Meer.

Rechts vorne legt soeben ein kleiner Zweimaster an; auf diesem 6 bis 7 Griechen, z.Teil beschäftigt, z.Teil sich unterhaltend und ebenfalls mit den Händen, aber in eine andere Richtungweisend. Einer von ihnen bindet die eingezogenen Segel am Quermast zusammen. Ein anderer steigt soeben mit einer Flasche aus dem Boot, ans Land. Links vorne eine dritte Gruppe von 5 Griechen (Freiheitskämpfern); einige von ihnen mit Gewehren, z.T.sitzend, hockend oder stehend. Einige von ihnen im Turban, andere im türkischen Fez. Alle Dargestellten im griech.Nationalkostüm. Rechts im Mittelgrund ein weiteres kleineres Boot mit geblähten Segeln und wehender Flagge, das der Küste im Vordergrund zusteuert. Im Hintergrund Berge einer nahen Küste.

Material: Federzeichnung, z.T. (so das Felsentor) grau-bräunl.laviert.

Bez. oben rechts: Felsen bei Stoura (Koura ?); Egripos. Gemalt auch dieses Motiv im Jänner 1831 für den Hauptmann Schönhammes².

oben: , T 26 '.

* Schönhammer

Δελτίο του αρχείου του μουσείου Λενμπαχχάους στο Μόναχο.
Περιέχει περιγραφή του δεύτερου σκίτσου από τον ίδιο τον Χάιντεκ

Το σκίτσο αυτό που έχει γίνει με μεγάλη επιμέλεια φέρει τον χειρόγραφο τίτλο πάνω δεξιά *Βράχια στα Στύρα της Εύβοιας* και, όπως προκύπτει από μεταγενέστερη σημείωση πάνω δεξιά, στο σκίτσο αυτό βασίστηκε η ελαιογραφία που ζωγράφησε ο Χάιντεκ για τον λοχαγό Φίλιππο Σένχαμερ (Philipp Schönhammer)² τον Ιανουάριο του 1831 και η οποία σήμερα βρίσκεται στο Μουσείο Μπενάκη. Στο πίσω μέρος του σκίτσου διαβάζουμε *Βράχια στα Στύρα της Εύβοιας, μια σκηνή από τον ελληνικό απελευθερωτικό αγώνα 1831*, σημείωση που αναφέρεται στην εκστρατεία του 1827 στον Ωρωπό.

² Ένας από τους 5 ανώτερους αξιωματικούς που ο Λουδοβίκος Α΄ έστειλε μαζί με τον Χάιντεκ τον Δεκέμβριο του 1826 στην ελληνική κυβέρνηση για να της προσφέρουν, όπως γράφει ο Χάιντεκ, τις υπηρεσίες τους, την πείρα και την καλή τους θέληση. Die Bayerische Philhellenenfahrt 1826 – 1829, ό. π. μέρος 1, σ. 1.

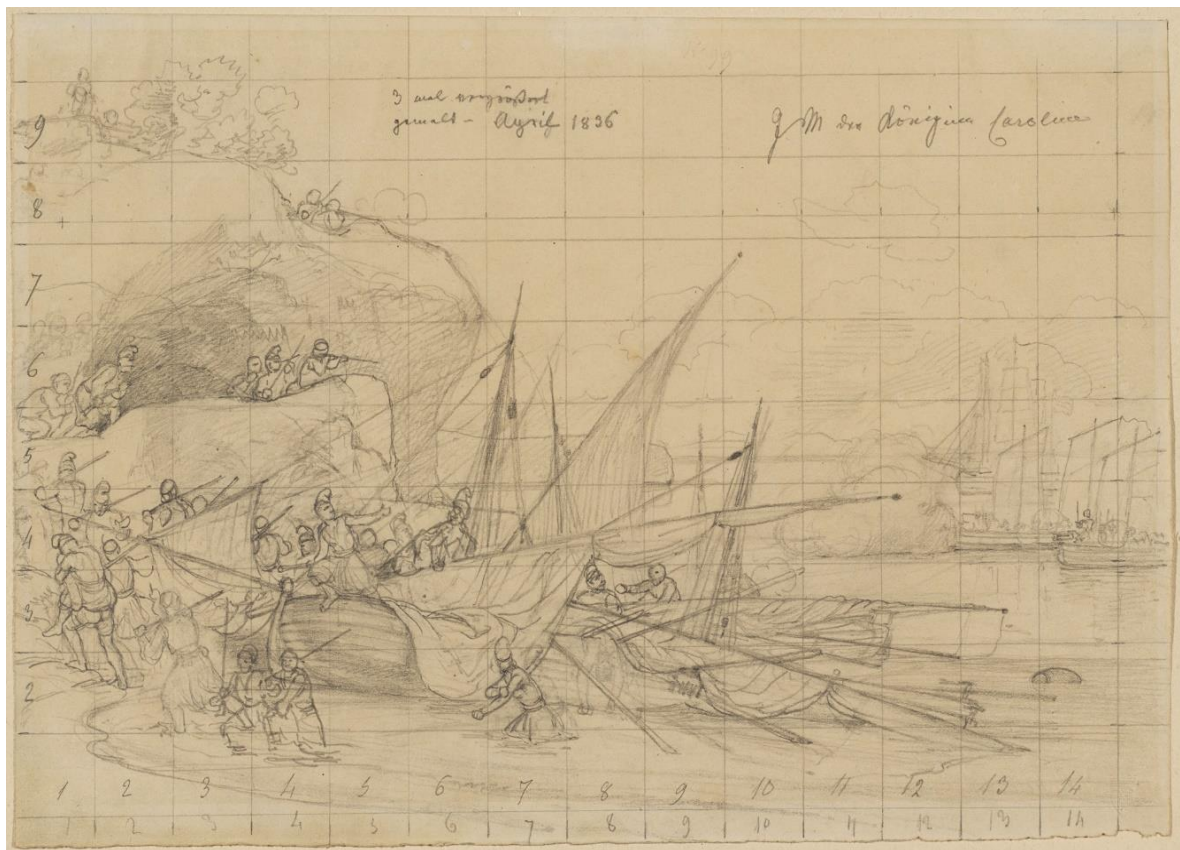
Στον πίνακα που ακολουθεί έχουν αλλάξει η διάταξη των τεσσάρων ανδρών στα αριστερά της εικόνας και το τοπίο στον ορίζοντα. Το διαμπερές άνοιγμα στο βράχο έχει γίνει σπηλιά

«Έλληνες ναυτικοί», Μουσείο Μπενάκη, δωρεά Δαμιανού Κυριαζή
Ανήκε αρχικά στον Φίλιππο Σενχάμερ (Schönhammer).
Από την έκθεση «1821 Πριν και Μετά»

Εξετάσαμε το πρώτο από τα τρία σκίτσα. Το δεύτερο όπως ήδη αναφέραμε φέρει τον τίτλο: *Πειρατές καταδιώκονται από κανονιοφόρους και ζητούν καταφύγιο σε όρμο.* Παρά τον κάπως παραπλανητικό τίτλο πρόκειται για το ίδιο γνωστό μας τοπίο στα Στύρα της Εύβοιας, μόνο που η δράση που απεικονίζεται εδώ έχει πολεμικό χαρακτήρα. Η διαγράμμιση του σκίτσου μας επιτρέπει να υποθέσουμε ότι αποτελεί το προσχέδιο πίνακα. Η ιδιόγραφη σημείωση για τη Μεγαλειότητά της τη βασίλισσα Καρολίνα.³ φανερώνει ότι ο πίνακας αυτός είναι η ελαιογραφία με τον τίτλο «Έλληνες πειρατές» που ανήκε στη βασίλισσα Καρολίνα της Βαυαρίας, μητριά του Λουδοβίκου Α΄, και σήμερα φυλάσσεται στο Μουσείο της Πόλης του Μονάχου.

³ Friederike Karoline Wilhelmine von Baden 1776 – 1841. Πριγκίπισσα της Βάδης και, ως δεύτερη σύζυγος του Μαξιμιλιανού Α΄ της Βαυαρίας, βασίλισσα της Βαυαρίας.

v. Heideck, Carl Wilhelm Gnr. 11 992

Aufbewahrungsort: Graphikraum

<p>Material: Bleistiftzeichnung auf Papier; Studie; im Quadratnetz.</p> <p>Maße: 22 : 31,5 Format 8</p> <p>Signatur: oben: "3 mal vergrößert. Gemalt in April 1836. i.H. der Königin Caroline. Nr. 99."</p> <p>Rahmung! -----</p> <p>Erworben: Alter Bestand; nach dem Kriege wieder aufgefunden; in April 1956 inventarisiert.</p> <p>Ankaufpreis: -----</p> <p>Schätzungswert: 3.- DM</p> <p>Negativ Nr.: P-F</p>	<p>Seeräuber, von Kriegsschuluppen verfolgt, suchen sich in einer Bucht zu retten.</p> <hr/> <p>In Vordergrund links werden in größter Eile zwei oder mehrere Segelboote an Land gezogen. Beim vordersten versucht man, die Segel noch zusammen zu rollen. Ihre Besatzungen, z.T. noch in den Booten, oder im weichen Uferwasser, suchen das Felsenufer zu erreichen. Links ein höherer Fels mit einer höhlenartigen Vertiefung in halber Höhe. In dieser haben sich einige der Seeräuber verschanzt und schießen auf die von rechts nahenden feindl. Schiffe. Rechts, schon in zisalicher Nähe vom Ufer, einige kleinere Kriegsfahrzeuge u. Segelschiffe, auf die Seeräuber schießend.</p> <p>---Nach dem eigenhändig geschriebenen "Werkverzeichnis des Künstlers Nr. 99; siehe Titel, ferner "April 1836. i.H. der Königin. Leinwand."</p>
---	---

Δελτίο του αρχείου του Μουσείου Λεμπαχχάους στο Μόναχο. (Περιγραφή του δεύτερου σκίτσου από τον ίδιο τον Χάιντεκ). Σε αντίθεση με το πρώτο σκίτσο αυτό εδώ δείχνει τα απεικονιζόμενα πρόσωπα σε έντονη δράση. Από τη μεριά της θάλασσας επιτίθενται οι δύο κανονιοφόροι. Βλέπει κανείς καθαρά τον καπνό από τα κανόνια που εκपुरσοκρότησαν να χάνεται και ένα ιστιοφόρο στο βάθος. Οι δύο βάρκες των Ελλήνων έχουν τραβηχτεί στην παραλία, τα πανιά της πρώτης δεν έχουν μαζευτεί και σέρνονται στο νερό. Βιαστικά ανεβαίνουν οι πολεμιστές με τα τουφέκια στον ώμο στο οχύρωμα μπροστά από τη σπηλιά. Μερικοί σημαδεύουν ήδη τους επιτιθέμενους και έχουν πέσει οι πρώτες τουφεκίες.

«Έλληνες πειρατές»⁴, «Μουσείο της πόλης του Μονάχου»

⁴ Ζωγράφος ο Κάρολος Γουλιέλμος φον Χάιντεκ, Βαυαρός αξιωματικός που εστάλη από τον Λουδοβίκο στην Ελλάδα τον Δεκέμβριο του 1826. Λάδι σε καμβά, 65 εκ x 95,5 εκ, Μουσείο της πόλης του Μονάχου. Ο ίδιος ο Χάιντεκ έδωσε στο σχέδιο που προηγήθηκε της ελαιογραφίας τον τίτλο *Πειρατές καταδιώκονται από κανονιοφόρους και ζητούν καταφύγιο σε όρμο*. Τον πίνακα αγόρασε το Μουσείο της πόλης του Μονάχου το 1952 από τον αρχιδούκα Λουιπόλδο της Βαυαρίας, απόγονο της βασίλισσας Καρολίνας. <https://sammlungonline.muenchner-stadtmuseum.de/objekt/griechische-freiheitskaempfer-10003122> ,

Το τρίτο σκίτσο, επίσης με μολύβι, φέρει τον τίτλο «Πειρατές στο Αρχιπέλαγος 1836»

Σκίτσο με μολύβι

v. Heideck, Carl Wilhem	Gnr. 11 991
Aufbewahrungsort: Graphikraum	
Material: Bleistiftzeichnung auf Papier; Studie; im Quadraturmaß.	
Maße: 20,5 : 31,5 Format 8	
Signatur: oben links: "Carl Heideck; gemalt im Januar 1836. Hrn. Bolgiano," Mitte: "Nr. 96".	
Rahmung!	
Erworben: alter Bestand nach dem Kriege wieder aufgefunden; im April 1956 inventarisiert.	
Ankaufspreis:	
Schätzungswert: 3.- DM	
Negativ Nr.: P-F	
	<p>Seeräuber im Archipel.</p> <p>Im Vordergrund wird ein Segelboot mit noch zusammengerollten Segeln von der Küste nach links auf das Wasser geschoben. Zahlreiche Männer in griechischer Tracht sind mit dieser Arbeit beschäftigt.</p> <p>Dahinter ein weiteres und bereits flott gemachtes vollbesetztes Segelboot im Wasser schwimmend und von Lande abstoßend.</p> <p>Rechts unmittelbar an der Küste ein höherer Felsen mit Höhle; in dieser einige stehende Personen. Voran zwei Urstücken im Gespräch.</p> <p>Im Hintergrund auf der See einige Segelschiffe.</p> <p>---Nach dem eigenhändig geschriebenen Werkverzeichnis des Künstlers Nr. 96: "Seeräuber im Archipel. Jänner 1836. Bolgiano. Leinwand."</p>

Αριστερά: Δελτίο του αρχείου του μουσείου Λενμπαχάους στο Μόναχο (με περιγραφή του σκίτσου από τον ίδιο τον Χάιντεκ).

Σε πρώτο πλάνο πολυάριθμοι άνδρες με ελληνικές ενδυμασίες ρίχνουν ένα ιστιοφόρο με διπλωμένα ακόμη τα πανιά στη θάλασσα σπρώχνοντάς το προς τα αριστερά στο νερό.

Πίσω από αυτό ένα ακόμη ιστιοφόρο γεμάτο με άνδρες βρίσκεται ήδη στη θάλασσα και πλέει απομακρυνόμενο από την ακτή. Δεξιά πολύ κοντά στην ακτή βράχια με μια σπηλιά και σε αυτή μερικοί άνδρες όρθιοι. Μπροστά από αυτή δύο Έλληνες με την εθνική τους ενδυμασία συνομιλούν. Στο βάθος, στη θάλασσα, μερικά ιστιοφόρα.

(Σημείωση προερχόμενη από τον ιδιόγραφο κατάλογο των έργων του καλλιτέχνη: Αρ. 96: «Πειρατές στο Αρχιπέλαγος» Ιανουάριος 1836, Μπολτζιάνο (Bolgiano), καμβάς.)

Η αντίστοιχη ελαιογραφία δεν είναι γνωστό που βρίσκεται, ούτε αν έχει διατηρηθεί μέχρι σήμερα.

Αν στα τρία σκίτσα και τις ελαιογραφίες που αναφέρθηκαν παραθέσουμε τη διήγηση του Χάιντεκ σχετικά με την εκστρατεία στον Ωρωπό βλέπουμε ότι πρόκειται για ένα σύνολο έργων που όλα έχουν την αρχή τους στο πρώτο εκείνο σκίτσο που έγινε εκ του φυσικού τον Μάρτιο του 1827 στην ακτή των σημερινών Νέων Στύρων. Αυτό οδήγησε στα επόμενα σκίτσα και τις ελαιογραφίες που ζωγραφίστηκαν μεταξύ 1831 και 1836.

Επιχειρώντας τώρα να εντάξουμε τα βράχια που απεικονίζονται στα σκίτσα και στις ελαιογραφίες στα σημερινά τοπογραφικά δεδομένα της περιοχής θα παρατηρήσουμε ότι όλη η παραλία βορειοδυτικά και νότια από τα Νέα Στύρα είναι επίπεδη και μόνο σε ένα σημείο στο βορειότερο τμήμα της πόλης υψώνεται ένα σύνολο από βράχια το ύψος των οποίων θα έφτανε άλλοτε τα 8 μέτρα περίπου. Από το πρώτο σκίτσο του Χάιντεκ γίνεται φανερό ότι το βραχώδες αυτό σύμπλεγμα αποτελούσαν διάφορα πετρώματα, το κατώτερο τμήμα αποτελούσε ένα σκληρό πέτρωμα και πιο πάνω ακολουθούσε ψαμμίτης (αμμόλιθος) πέτρωμα που χαρακτηρίζει την περιοχή. Με την πάροδο του χρόνου η φυσική αποσάθρωση απομάκρυνε ένα μέρος του και η σπηλιά, αν πράγματι υπήρξε, γκρεμίστηκε. Το μεγαλύτερο μέρος κατόπιν απομάκρυναν οι άνθρωποι δημιουργώντας μια επίπεδη επιφάνεια κατάλληλη για την οικοδόμηση ανθρώπινης κατοικίας. Η επίπεδη αυτή επιφάνεια υπάρχει και σήμερα προσαρμοσμένη στις ανάγκες των κατοίκων. Σε αυτό το σημείο ο βράχος προσφέρει ένα είδος προστασίας από τον δυνατό νότιο άνεμο, καθώς τα κύματα κατευθύνονται στην αμμουδιά.

Απόψεις των βράχων όπως είναι σήμερα

Παρόμοια δομημένο κτίσμα του 19ου αιώνα βλέπουμε στην υδατογραφία⁵ του Alexandre Gabriel Dechamp⁶ την οποία ζωγράφισε το 1823 στη Σύρο. Βρίσκεται και αυτό στην παραλία, πάνω στη θάλασσα.

Ακολουθεί η εξιστόρηση των γεγονότων της εκστρατείας όπως τα παραθέτει ο ίδιος ο Χάιντεκ αλλά με κάποιες συντομεύσεις.

Στις 23 Φεβρουαρίου 1827 μου ανέθεσε η ελληνική κυβέρνηση την αρχηγία εκστρατείας με σκοπό την καταστροφή των αποθηκών των Τούρκων στον Ωρωπό. Είχα από πριν αντιληφθεί τη σημασία αυτών των αποθηκών για τον επισιτισμό του σερασκιέρη⁷ και γι' αυτό δέχτηκα ευχαρίστως την πρόταση παρόλο που το ταμείο μου ήταν σχεδόν άδειο. Τρόφιμα και πυρομαχικά αντιθέτως διέθετα σε ικανοποιητική ποσότητα. Έστειλα λοιπόν τον καπετάν Πέτα⁸ στη Σαλαμίνα όπου βρίσκονταν χωρίς απασχόληση αρκετοί άνδρες από τα

⁵ Ιδιωτική συλλογή, Αθήνα.

⁶ Γεννήθηκε το 1803 στο Παρίσι και πέθανε το 1860 στο Μπαρμπιζόν (Barbizon).

⁷ Πρόκειται για τον Ρούμελι Βαλεσί (Σερασκέρη της Ρούμελης) Μεχμέτ Ρεσίτ. Οι Έλληνες τον αναφέρουν συνήθως με το παρωνύμιό του *Κιουταχής*, που έφερε επειδή είχε διατελέσει διοικητής της Κιουτάχειας.

⁸ Ο Χάιντεκ έχοντας συνείδηση της αδυναμίας του να επιβληθεί στους Έλληνες και του πόσο η δική του αντίληψη περί πειθαρχίας διέφερε από τις δικές τους πεποιθήσεις επέλεξε ως στρατιωτικό αρχηγό τον Ιωάννη Πέτα από τη Ζάκυνθο που είχε ωστόσο ευρωπαϊκή παιδεία. Ο Χάιντεκ είχε μόνον 700 ισπανικά τάλαρα τα οποία μόλις επαρκούσαν για 400 άνδρες. Ανέθεσε τη στρατολόγησή τους στον Πέτα με αποτέλεσμα μάλλον απογοητευτικό κυρίως ως προς την ποιότητα των ανδρών που συγκέντρωσε.

απομεινάρια του σώματος του Μπούρμπαχη.⁹ Είχα σκοπό να αναθέσω την αρχηγία του σώματος που θα στρατολογούσα για την εκστρατεία στον καπετάν Πέτα. Είχα μόνον 700 ισπανικά τάλαρα στη διάθεσή μου και υπολόγιζα ότι θα μπορούσα να στρατολογήσω το πολύ 400 άνδρες στους οποίους δεν θα έδινα μισθό αλλά θα έπρεπε τουλάχιστον να εφοδιάσω τον καθένα με ένα ζευγάρι υποδήματα και μια καπότα από τρίχες κασίκας.

Είχα συνομιλίες με τον Καραϊσκάκη και τον Μιαούλη και ο Καραϊσκάκης, αφού επιδοκίμασε την εκστρατεία στον Ωρωπό, υποσχέθηκε να μου δώσει έναν ικανό αξιωματικό του, τον καπετάν Μπιρμπίλη, με 100 άνδρες υπό την προϋπόθεση ότι μετά την ολοκλήρωση της εκστρατείας θα επέστρεφαν αμέσως σε αυτόν.

Αμέσως μετά συσκέφθηκαν ο ναύαρχος Μιαούλης, ο καπετάνιος Άστιγξ και ο καπετάνιος Παπανικολής σχετικά με τον τρόπο επιβίβασης του πεζικού σώματος στα πλοία καθώς η κυβέρνηση είχε διαθέσει για την εκστρατεία τη φρεγάτα «Ελλάς», το ατμόπλοιο «Καρτερία» και το μπρίκι «Νέλσων».

Αφού πήγα στην Αίγινα όπου προμηθεύτηκα τρόφιμα και πυρομαχικά και στη Σαλαμίνα όπου επιθεώρησα τους άνδρες που είχε στρατολογήσει ο Πέτα, γύρισα στο Φάληρο όπου βρήκα μόνον τη φρεγάτα «Ελλάς». Το «Καρτερία» και το «Νέλσων» είχαν, ενώ εγώ απουσίαζα, λάβει τη διαταγή να αποκλείσουν το πέρασμα ανάμεσα στην Εύβοια και την Αττική, γιατί η κυβέρνηση είχε την πληροφορία ότι μια νηοπομπή με τρόφιμα για τους Τούρκους προερχόμενη από τον Βόλο θα περνούσε από εκεί. Τα δύο πλοία θα μας περίμεναν στην είσοδο του Ευβοϊκού κόλπου.

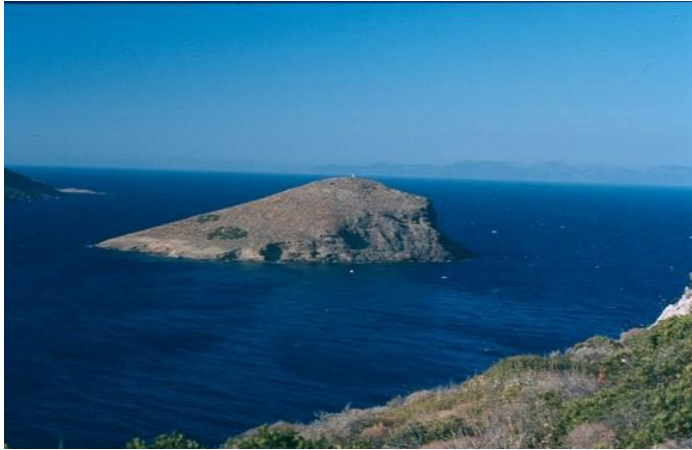
Μετά από μερικά εμπόδια και καθυστερήσεις επιβίβασα τους άνδρες υπό τον Πέτα, τον καπετάν Μπιρμπίλη με 60 άνδρες και επιπλέον τρεις από τους αξιωματικούς μου, τον γιατρό, έξι υπαξιωματικούς,¹⁰ μερικούς Γερμανούς και μερικούς Άγγλους φιλέλληνες, συνολικά περίπου 500 άτομα, στη φρεγάτα «Ελλάς».

Είχε σηκωθεί δυνατός αέρας και μάταια αναζητούσαμε τα πλοία τα οποία είχαν αποπλεύσει νωρίτερα. Τα βρήκαμε μόλις το πρωί της δεύτερης ημέρας στο Πορτοράφτη, όπου είχαν καταφύγει εξαιτίας της κακοκαιρίας. Πάνω σε ένα βράχο που υψώνεται μπροστά στο λιμάνι του Πορτοράφτη βρίσκεται μια ακέφαλη καθήμενη μορφή με μακρύ χιτώνα, ένα άγαλμα από άσπρο μάρμαρο ρωμαϊκής τεχνοτροπίας. Δεν μπόρεσα να μάθω ποιον απεικονίζει, όμως θα

⁹ Κεφαλονίτης που είχε ζήσει στη Γαλλία και διακριθεί στο στρατό του Ναπολέοντα. Ήρθε τον Σεπτέμβριο του 1826 στην Ελλάδα και με χρήματα που του έδωσε ο Χάιντεκ συγκέντρωσε ένα σώμα από 800 άνδρες. Ήταν από τους αρχηγούς που η κυβέρνηση έστειλε στην Αττική για την απελευθέρωση της Ακρόπολης που πολιορκείτο. Μαζί με τον Βάσσο στρατοπέδευσε στο Καματερό αλλά έχοντας υπηρετήσει στον γαλλικό στρατό περιφρονούσε τον τρόπο που πολεμούσαν οι Έλληνες. Υπερτιμώντας το σώμα, το οποίο ωστόσο είχε βιαστικά και με προχειρότητα συγκεντρώσει, κατέβηκε στην πεδιάδα και όταν την 7^η προς 8^η Φεβρουαρίου 1827 δέχθηκε επίθεση από τον Ρεσίτ πασά που είχε πολύ περισσότερους άνδρες και ιππικό, υπέστη πανωλεθρία. Κατά μία εκτίμηση οι Έλληνες έχασαν 500 άνδρες. Ο Μπούρμπαχης έπεσε στα χέρια των Τούρκων άγνωστο αν νεκρός ή ακόμη ζωντανός.

¹⁰ Στις 26 Σεπτεμβρίου 1826 ο Λουδοβίκος Α΄ της Βαυαρίας έστειλε στην Ελλάδα τον βαρόνο Καρλ φον Χάιντεκ, άνθρωπο της εμπιστοσύνης του, τον οποίο αργότερα, επί Όθωνα, διόρισε και μέλος της αντιβασιλείας, δίνοντάς του άδεια από τον βαυαρικό στρατό στον οποίο ήταν ανώτερος αξιωματικός. Μαζί του έστειλε και τους Φίλιππο Σενχάμερ (Philipp Schönhammer), Κάρολο Κρατσαίζεν (Karl Krazeisen), Άντον Σίλχερ (Anton Schilcher), Ιωσήφ βαρόνο φον Ας (Joseph Freiherr von Asch), όλοι αξιωματικοί του πεζικού, τον αξιωματικό του πυροβολικού Φρειδερίκο Σνιτσλάιν (Friedrich Schnitzlein) και τον στρατιωτικό γιατρό Σεμπάστιαν Σράινερ (Sebastian Schreiner). Οι ανώτεροι αυτοί αξιωματικοί και ο στρατιωτικός γιατρός είχαν στην υπηρεσία τους 6 κατώτερους αξιωματικούς οι οποίοι τους συνόδευαν. Ο βαρόνος Ιωσήφ φον Ας αρρώστησε κατά τη διάρκεια του ταξιδιού, αποβιβάστηκε στην Κέρκυρα και επέστρεψε αμέσως στην πατρίδα του. Die Bayerische Philhellenenfahrt 1826–1829. Aus dem handschriftlichen Rücklaß des K. B. Generalleutenants Karl Freiherr von Heideck, στο *Darstellungen aus dem Bayerischen Kriegs- und Heeresgeschichte*. K. B. Kriegsarchiv Heft 7, J. Lindauersche Buchhandlung, Μόναχο 1898, μέρος 1, σ. 1κ.ε.

πρέπει να ήταν ένας πολύ σημαντικός ή ένας πολύ αυτάρεσκος άνθρωπος, αυτός για τον οποίο κατασκεύασαν το άγαλμα ή έβαλε ο ίδιος να το κατασκευάσουν, γιατί χρειάστηκε πολύς κόπος για να ανέβει αυτός ο τεράστιος μαρμάρινος όγκος πάνω σε αυτόν τον βράχο.

Όταν ακόμη ψάχναμε τα πλοία βρεθήκαμε στην παραλία του Μαραθώνα και είδαμε ανθρώπους να δουλεύουν στα χωράφια. Υψώσαμε τη γαλλική σημαία, βάλαμε σε μια βάρκα ναύτες που ντύσαμε με τις στολές των υπαξιωματικών μας και τους στείλαμε στη στεριά. Ο Πέτα φόρεσε και αυτός στολή υποδούμενος τον βουλευτή. Όταν βγήκαν έξω τους πλησίασαν μερικοί κάτοικοι του Βρανά και μερικοί του Μαραθώνα. Από αυτούς πληροφορήθηκαν ότι οι Έλληνες της περιοχής θα έπαιρναν ευχαρίστως τα όπλα αν μπορούσαν να μεταφέρουν τις οικογένειές τους στα νησιά για να είναι ασφαλείς, ότι στους Τούρκους είχε αρχίσει να λείπει το ψωμί και ότι στις διάφορες επιθέσεις στο Φάληρο οι Τούρκοι είχαν υποφέρει πολύ, ότι οι Έλληνες που πολιορκούνταν στην Ακρόπολη είχαν μόνον έλλειψη σε ξύλα, καπότες και ζεστά ρούχα, ότι ο Ωρωπός είχε τρία πολυβόλα αλλά ήταν δύσκολο να προσδιοριστεί το μέγεθος της φρουράς του γιατί άλλαζε κατά περίπτωση, ότι στο Μαραθώνα ήταν σταθμευμένο ένα σώμα 150 ανδρών υπό έναν αγά, ότι ο Ομέρ πασάς της Καρύστου είχε χωριστεί από τον σερασκιέρη¹¹ και είχε γυρίσει στην Εύβοια επειδή ήταν άρρωστος και τέλος ότι δεν είχαν δει στον (Ευβοϊκό) κόλπο κανένα πλοίο να πλέει.

Πλέαμε όλη τη νύχτα στην περιοχή αναζητώντας τα πλοία μας, τα οποία συναντήσαμε επιτέλους όταν βγήκαν από το λιμάνι του Πορτοράφτη. Δεν είχαν τη νύχτα που προηγήθηκε δει τα σινιάλα που κάναμε ούτε ακούσει τους πυροβολισμούς μας. Κατευθυνθήκαμε στο λιμάνι των Στύρων όπου οι άνδρες του πεζικού σώματος επιβιβάστηκαν στο «Καρτερία» και στο «Νέλσων». Αυτά τα δύο πλοία είχαν σύρει μαζί τους 5 καΐκια και άλλα μικρά πλοία για να πάρουν μέρος στη διαδικασία της επιβίβασης.

Όταν ολοκληρώθηκε η επιβίβαση στα πλοία είχα στο «Ελλάς» ένα κατά κάποιον τρόπο πολεμικό συμβούλιο με τον ναύαρχο (ενν. τον Μιαούλη), τον καπετάνιο Άσιγιξ, τον καπετάνιο Παπανικολή και τον καπετάν Πέτα. Αποφασίσαμε να ακινητοποιήσουμε τα πλοία μας τόσο μακριά από το λιμάνι του Ωρωπού ώστε να μην είμαστε ορατοί από την παραλία για να μην γίνουμε αντιληπτοί από τους Τούρκους και όταν νυχτώσει να αποβιβαστεί το πεζικό μας

¹¹ Ο Ρεσίτ Μεχμέτ πασάς βρισκόταν στην Αθήνα και πολιορκούσε την Ακρόπολη.

μεταξύ Καλάμου και Ωρωπού σε ένα βατό σημείο το οποίο να έχει νερό. Εκεί θα έφτιαχναν γρήγορα ταμπούρια για να καλυφθούν ενώ θα είχαμε αφήσει το «Νέλσων» για προστασία. Το πρωί της επόμενης μέρας η φρεγάτα και το ατμόπλοιο θα εισέπλεαν στο λιμάνι του Ωρωπού και θα θρυμμάτιζαν τα οχυρώματα, τα πυροβολεία και τις αποθήκες των Τούρκων με τα πανίσχυρα κανόνια τους. Συγχρόνως οι άνδρες του πεζικού υποστηριζόμενοι από το «Νέλσων», τα καΐκια και τις βάρκες του στολίσκου, εκμεταλλευόμενοι την τρομάρα των Τούρκων θα έπεφταν πάνω τους, θα τους έτρεπαν σε φυγή, θα κατέστρεφαν και θα έκαιγαν τα ταμπούρια και τις αποθήκες τους και θα επιβιβάζονταν πάλι στα πλοία γιατί με ένα τόσο μικρό σώμα δεν μπορούσε να γίνει λόγος για κατάληψη του λιμανιού και ακόμη λιγότερο για πολιορκία του φρουρίου Καραμπαμπά που συνδέεται με την Εύβοια με γέφυρα πάνω από τον Εύριππο. Σκοπός της εκστρατείας ήταν η καταστροφή των αποθηκών του Ωρωπού και μερικές περιστασιακές αποβιβάσεις στη στεριά που είχαν σκοπό να προκαλέσουν ανησυχία και φόβο στην Εύβοια με απώτερο σκοπό να κινδυνεύσει ο επισιτισμός του σερασκιέρη.

Μόλις είχαμε συμφωνήσει σε αυτό το σχέδιο και μερικοί είχαν επιστρέψει στα πλοία τους όταν ένας ναύτης του «Ελλάς» το οποίο είχε εντωμεταξύ ανοίξει πανιά βρήκε το τηλεσκόπιό μου που είχα αφήσει πάνω σε ένα κανόνι και κοιτάζοντας μέσα από αυτό διέκρινε πίσω από κάτι χαμηλούς λόφους που υψώνονται πριν φτάσουμε στον Ωρωπό τις κορυφές από μερικά κατάρτια στο εκεί λιμάνι. Το είπε στους συντρόφους του και αμέσως δημιουργήθηκε τεράστια αναστάτωση και φασαρία στο πλοίο. Οι ναύτες φώναζαν ότι έπρεπε να ξεκινήσουμε αμέσως γιατί διαφορετικά τα πλοία θα διέφευγαν. Ακόμη και οι αξιωματικοί της φρεγάτας, οι οποίοι στην πραγματικότητα την εποχή εκείνη δεν ήταν πολύ πιο μορφωμένοι από τους ναύτες, πολιορκούσαν τον γέρο Μιαούλη ώσπου τον κατάφεραν να υποχωρήσει. Εγώ διαμαρτυρήθηκα για την προχειρότητα με την οποία ήθελαν να αλλάξουν το καλομελετημένο επιχειρησιακό μας σχέδιο, το οποίο αν το εκτελούσαμε με σχετική ακρίβεια ήταν σχεδόν βέβαιο ότι θα είχε επιτυχία. Δεν κατάφερα τίποτα, αντιθέτως δικαιώθηκαν οι ναύτες που λιμπίζονταν τη λεία. Σηκώσαμε πανιά και με μεγάλη ταχύτητα σπεύσαμε προς το λιμάνι.

Όταν είδα ότι δεν εισακούστηκα και επειδή δεν μπορούσα και δεν ήθελα να ανεχθώ μια τέτοια αήθη συμπεριφορά απέναντί μου τη στιγμή που μου είχε ανατεθεί η αρχηγία αυτής της εκστρατείας δήλωσα με αποφασιστικότητα μπροστά στους καπετάνιους ότι από τώρα και στο εξής θεωρώ αυτή την επιχείρηση καθαρά ναυτική και δεν πρόκειται να αναμειχθώ σε αυτή με κανένα τρόπο.

Ο γέρο ναύαρχος αντιλαμβανόταν ασφαλώς πόσο αιφνίδια και δυσάρεστη ήταν για μένα αυτή η εξέλιξη. Ζήτησε συγγνώμη για τη σφοδρότητα με την οποία συμπεριφέρονταν ο άνδρες του και προσπάθησε να με κατευνάσει με το επιχείρημα ότι σε τελευταία ανάλυση δεν είχε σημασία αν θα αρπάζαμε το σιτάρι από τους Τούρκους στα πλοία ή στις αποθήκες. Θα μπορούσαμε σε κάθε περίπτωση, είπε, να επιχειρήσουμε μια απόβαση αφού θα είχαμε καταλάβει τα πλοία.

Επειδή τα πλοία των οποίων βλέπαμε μόνον τα κατάρτια θα μπορούσαν να είναι οπλισμένα μπήκαν όλοι σε επιφυλακή. Δύο ώρες πριν δύσει ο ήλιος είχαμε φτάσει μπροστά στο λιμάνι και τα δύο πλοία, το ατμόπλοιο και το «Νέλσων», επιτέθηκαν αμέσως στα δύο μπρίκια των οποίων το πλήρωμα μόλις είδε τον στολίσκο μας βγήκε στη στεριά και έτρεξε να σωθεί. Τα κακοφτιαγμένα αυτά πλοία δεν ήταν οπλισμένα, τα τέσσερα θλιβερά σιδερένια μικρά πολυβόλα που είχαν δεν άξιζαν τον χαρακτηρισμό *κανόνια*. Πρώτοι πήδησαν στα πλοία οι άνδρες του πεζικού και βοήθησαν τους ναύτες που ακολουθούσαν να σηκώσουν τις άγκυρες. Έφεραν τη λεία κοντά στο «Ελλάς» και την έθεσαν υπό την προστασία της φρεγάτας. Οι Τούρκοι έριξαν μερικές βολές από τα τρία κανόνια που είχαν στον Ωρωπό και από τα οποία

το ένα ήταν 18 λιβρών, όπως διαπιστώσαμε από τον μοναδικό πυροβολισμό που κτύπησε τη φρεγάτα στο *αναγκαίον*.¹² Τα κανόνια αυτά ήταν αδέξια και αργά και όταν μετά από λίγο υποχρεώθηκαν σε σιωπή ο ναύαρχος είπε να βγάλω τους άνδρες του πεζικού στη στεριά. Επανάλαβα αυτό που είχα πει νωρίτερα και πρόσθεσα ότι δεν έχω αντίρρηση, αν ο καπετάν Πέτα θέλει, να αποβιβάσει τους άνδρες του με δική του ευθύνη. Από εμένα, έναν παλιό και έμπειρο αξιωματικό, δεν περίμενε βέβαια κανείς να διατάξω έναν τέτοιο στρατιωτικό ελιγμό μπροστά στα μάτια ενός εχθρού που έχει αιφνιδιαστεί, του οποίου το μέγεθος δεν γνωρίζω, αλλά από το πλήθος των ταμπουριών που έχει φτιάξει και των σημαίων που έχει στήσει θεωρώ ισχυρότερο από το δικό μας στρατιωτικό σώμα και αυτό σε πεδίο που μου είναι άγνωστο. Είμαι πεπεισμένος ότι δεν θα οδηγούσε σε τίποτε άλλο από άχρηστη απώλεια ανθρώπινης ζωής ενώ αντιθέτως ο αιφνιδιαστικός ελιγμός που είχαμε αρχικά αποφασίσει και ο οποίος ματαιώθηκε από την απείθεια των ναυτών συγκέντρωσε μεγάλες πιθανότητες επιτυχίας.

Ούτε ο καπετάν Πέτα είχε διάθεση να βάλει τους άνδρες του σε περιπέτειες πολύ περισσότερο που δεν ήταν σαφές πως θα μεταφέρονταν στη στεριά. Τα πέντε καΐκια δεν μπορούσαν να ακολουθήσουν τα πολύ ταχύτερα πολεμικά πλοία και οι βάρκες τους δεν επαρκούσαν για τη μεταφορά του πεζικού στη στεριά με μία διαδρομή. Επίσης ο Μιαούλης δεν ήταν διατεθειμένος να ρίξει στο νερό τις δύο μεγάλες βάρκες της φρεγάτας. Η αποβίβαση του σώματος τμηματικά ενώ βρισκόταν απέναντι σε έναν ισχυρό εχθρό θα ήταν παράλογη και πράξη ανεύθυνου αρχηγού.

Εντωμεταξύ είχε νυχτώσει, τα κανόνια μας είχαν προ πολλού κάνει τα κακής ποιότητας πολυβόλα των Τούρκων να σιγήσουν, όταν μια από τις τελευταίες κανονιές του ατμόπλοιου έβαλε φωτιά σε ένα βαρελάκι με πυρίτιδα στο εχθρικό πυροβολείο. Ψάθες και κλαριά πήραν φωτιά και φώτισαν την ακτή, ένα κανόνι που είχαν διαλύσει αλλά ήταν ακόμη γεμάτο εξερράγη από μόνο του όταν έφτασε η φωτιά μέχρις αυτό και έριξε τα βλήματά του ψηλά στον αέρα. Τότε ο ναύαρχος καθώς ήταν πια σκοτάδι διέταξε τους ναύτες του να μπουν στις βάρκες και να αποβιβάσουν για να ντροπιάσουν τους άνδρες του πεζικού. Αν και οι ναυτικοί ήσαν πιο ικανοί, πιο αποφασιστικοί και καλύτερα οπλισμένοι, δεν βγήκαν τελικά στη στεριά αλλά αφού έριξαν από τις βάρκες μερικές βολές για ένα διάστημα στα οχυρώματα των Τούρκων επέστρεψαν στα πλοία.

Λίγο αργότερα ήρθε ο καπετάν Πέτας και είπε ότι είχαν έρθει τα καΐκια και την επόμενη μέρα ήθελε να επιχειρήσει απόβαση και να επιτεθεί στους Τούρκους. Του απάντησα ότι δεν έχω αντίρρηση και του εύχομαι καλή τύχη αλλά δεν του δίνω τη σχετική διαταγή. Του υποσχέθηκα όμως να ανέβω στο «Νέλσων» και με τα κανόνια του πλοίου να τον καλύψω από το πλάι και από πίσω.

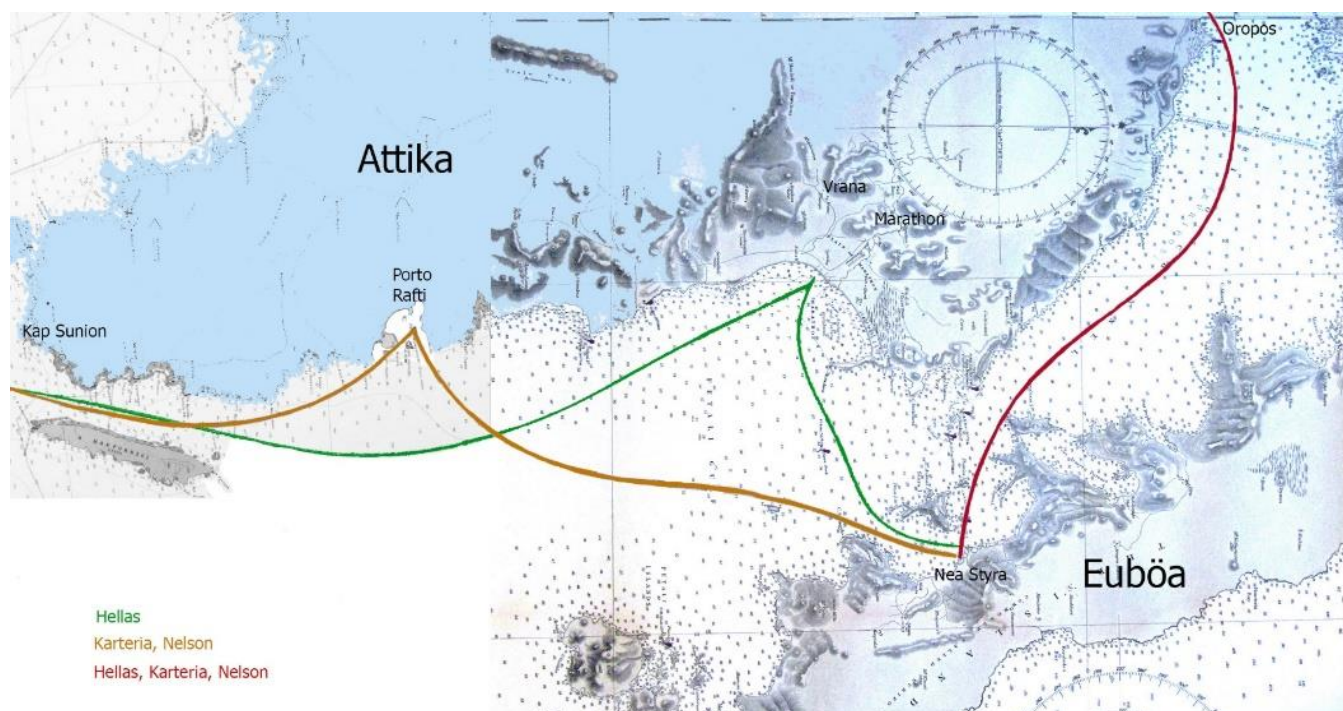
Έτσι και έγινε την επομένη. Ο Πέτας αποβιβάστηκε στη δεξιά πλευρά του λιμανιού (τα ταμπούρια των Τούρκων βρίσκονταν στην αριστερή) έφτιαξε μερικά ταμπούρια και είχε κάποιες αψιμαχίες με τον εχθρό, χωρίς όμως να του προκαλέσει ζημία, να κτυπήσει κάποια από τα οχυρώματα των Τούρκων ή να καταλάβει την αποθήκη παρόλο που ήταν ήδη διάτρητη από τα κανόνια του ατμόπλοιου. Η φρεγάτα και το ατμόπλοιο είχαν πάλι πλησιάσει στα οχυρώματα και σύντομα τα δύο κανόνια που οι Τούρκοι τη νύχτα είχαν συναρμολογήσει με τον τρόπο τους (το τρίτο δεν υπήρχε πια) είχαν πάλι διαλυθεί από τα κανόνια των δύο πλοίων. Μερικούς ιππείς που ήρθαν πιο κοντά και απείλησαν το δεξιό πλευρό των ανδρών του πεζικού μας τους διέλυσα με τα κανόνια του «Νέλσων». Στους αξιωματικούς της συνοδείας μου και μερικούς Γερμανούς φιλέλληνες που ήθελαν να συμμετάσχουν στην

¹² Αποχωρητήριο. Μια σανίδα με τρύπα στην πρύμνη του πλοίου.

απόβαση έδωσα την ελαφριά μου βάρκα ενώ ανέθεσα σε μερικούς υπαξιωματικούς να την προσέχουν γιατί δεν ήθελα να υποστεί βλάβες σε αυτή την εκστρατεία που προέβλεπα ότι δεν θα είχε κανένα αποτέλεσμα.

Όταν πείστηκαν ότι δεν μπορούσαν να κάνουν τίποτε περισσότερο, ενώ προς το βράδυ έγινε γνωστό ότι μια ίλη ιππικού κατέβαινε από τον δρόμο της Αθήνας και ότι περίπου 150 άνδρες πεζικό έρχονταν από τον Μαραθώνα (πιθανότατα η φρουρά που στάθμευε εκεί) για να βοηθήσουν τους Τούρκους, ο Πέτας με τους άνδρες του επιβιβάστηκαν στα πλοία χωρίς να τους ενοχλήσει κανένας φέρνοντας μαζί και μερικούς Αρβανίτες που υπηρετούσαν τους Τούρκους και αυτομόλησαν στους Έλληνες. Αυτοί μας διαβεβαίωσαν ότι στις αποθήκες, οι οποίες εξάλλου είχαν καταστραφεί σε μεγάλο βαθμό από τα πυρά μας, δεν υπήρχαν παρά 38 κιβώτια και σφαίρες για το πεζικό και ότι τα τρόφιμα τα είχαν όλα μέσα στα μπρίκια από φόβο ότι θα μπορούσαν να τα λεηλατήσουν οι Αλβανοί. Ξεφόρτωναν μόνον τόσα όσα οι καμήλες που βρίσκονταν εκεί γι' αυτόν το σκοπό μπορούσαν να μεταφέρουν καλά φρουρούμενες στο στρατόπεδο του σερασκιέρη. Γι' αυτό υπέθεταν ότι το ένα μπρίκι ήταν ακόμη γεμάτο και το άλλο κατά το ήμισυ μόνο, πράγμα που αποδείχθηκε κατόπιν σωστό. Και είδαμε πράγματι καμήλες φορτωμένες να πηγαίνουν προς την Αθήνα και άλλες στα χωράφια κοντά στις αποθήκες μαζί με βόδια και γαϊδάρους. Τις απώλειες των Τούρκων ανέβαζαν οι λιποτάκτες σε 100 νεκρούς και τραυματίες. Εμείς είχαμε δύο νεκρούς και έξι τραυματίες, ανάμεσα στους τελευταίους και τον καπετάν Μπιρμπίλη που είχε ευτυχώς τραυματιστεί μόνον ελαφρά στο πόδι.

Οι άνδρες του πεζικού ανέβηκαν στο «Καρτερία» και στο «Νέλσων» και επειδή η φρεγάτα θα έμενε ακόμη στην περιοχή για να πάρει μέρος στην πολιορκία μπήκα κι εγώ στο ατμόπλοιο αφού έγραψα την αναφορά μου στην κυβέρνηση πάνω στη φρεγάτα.

Η φρεγάτα Ελλάς, υδατογραφία του Κάρολου Κρατσαίζεν

Υδατογραφία 26 x 31 cm

Εθνική Πινακοθήκη Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Inv. Nr. Π. 1325/B/7

<http://www.nationalgallery.gr/en/all-collections/collection/collections/the-frigate---hellas.html>

Ελλάς και Καρτερία
Λιθογραφία του Κρατσαίζεν

Dimitri G. CAPAITZIS

Μιαούλης
Λιθογραφία του Κρατσαίζεν

Άστιγξ
Λιθογραφία του Κρατσαίζεν

Δ. Παπανικολής